

Onderzoekslijn Stimuleren van zelfgestuurd leren

Patrick Sins, lector Vernieuwingsonderwijs

De hoeveelheid informatie en kennis groeit vandaag de dag in een veel sneller tempo dan ooit tevoren. Hierdoor is het primaire doel van leren verschoven van het kunnen herinneren en herhalen van informatie, naar het zelf effectief kunnen vinden en gebruiken ervan. Vanuit het perspectief van levenslang leren wordt het leren leren dan ook minstens zo belangrijk als het leren zelf. Dit betekent dat leerlingen al vanaf het basisonderwijs bewust moeten worden gemaakt van de leerstrategieën die bijdragen aan het bereiken van (leer)doelen en moeten leerlingen leren daar kritisch op te reflecteren om die uiteindelijk zelf aan te kunnen sturen.

Kenmerkend voor dit zelfgestuurd leren is dat leerlingen zelf initiatieven ondernemen, doorzettingsvermogen tonen en adaptief het eigen leerproces vorm geven. Zelfgestuurd leren is niet alleen cruciaal gebleken voor het bevorderen van de leerprestatie –en motivatie van leerlingen, maar wordt het ook genoemd als sleutelcompetentie voor levenslang ondernemend leren en als essentieel onderdeel van 21st century skills. Bovendien is zelfgestuurd leren opgenomen in het eindexamenprogramma voor de verschillende schoolvakken in het voortgezet onderwijs (zie Examenblad.nl). Het effectief stimuleren en ondersteunen van zelfgestuurd leren is dus een cruciale voorwaarde voor het welslagen van leerlingen in het vernieuwingsonderwijs en voor hun toekomstige participatie in de samenleving.

Verschillende aanpakken voor het ondersteunen van zelfgestuurd leren in het onderwijs zijn beschikbaar. Of deze aanpakken doelmatig zijn, hangt grotendeels af van de inspanningen die leraren leveren om zelfgestuurd leren bij hun leerlingen te bevorderen. Effectief gebleken pedagogisch–didactische interventies van leraren zijn echter nog niet in detail beschreven. Bovendien ontbreekt het aan systematisch inzicht in de praktijkkennis die van leraren wordt vereist om zelfgestuurd leren te stimuleren. Praktijkkennis van leraren omvat vakinhoudelijke kennis pedagogische kennis en vakdidactische kennis. Er wordt verondersteld dat dit type kennis het leraargedrag mede bepaalt. Het doel van deze review is tweeledig: (1) onderzoeken welke pedagogisch–didactische interventies van leraren bijdragen aan het zelfgestuurd leren van leerlingen in het basisonderwijs en (2) welke praktijkkennis van leraren hiervoor is vereist en (3) welke ICT–ondersteuning beschikbaar is voor het doelmatig ondersteunen van zelfgestuurd leren in het vernieuwingsonderwijs.

Leerlingen verschillen echter nogal met betrekking tot de mate waarin ze in staat zijn om hun eigen leerproces te controleren en bij te sturen. Zo blijken leerlingen, die op deze vaardigheden deficiënties laten zien, grote moeilijkheden te hebben om nieuwe leerstof tot zich te nemen. Verschillen tussen leerlingen, in de mate waarin ze in staat zijn om effectief zelfgestuurd te leren, leidt er onder meer toe dat leraren het lastig vinden om zelfgestuurd leren te implementeren en te ondersteunen in de klas. Bovendien zijn leraren in de regel hiertoe niet opgeleid en uiten ze zorgen over het vervagen van hun rol als kennisleveranciers. Observatiestudies wijzen zelfs uit dat leraren het dan ook veelal nalaten om hun leerlingen strategieën voor zelfgestuurd leren aan te leren. Gezien het belang van zelfgestuurd leren voor het leren van leerlingen, is het noodzakelijk inzicht te verschaffen in wat leraren in het vernieuwingsonderwijs moeten doen en kunnen om zelfgestuurd leren te bevorderen voor alle leerlingen en welke rol hier voor ICT is weggelegd.

Onderzoeksvragen

In deze onderzoekslijn staan de volgende vier onderzoeksvragen centraal:

1. Welke pedagogisch–didactische interventies van leraren dragen bij aan het bevorderen van zelfgestuurd leren van leerlingen in het vernieuwingsonderwijs?
2. Welke praktijkkennis is vereist voor het effectief inzetten van pedagogisch–didactische interventies voor het bevorderen van zelfgestuurd leren van leerlingen in het vernieuwingsonderwijs?

3. Welke aanpakken zijn bewezen effectief voor het professionaliseren van leraren in het ondersteunen en stimuleren van zelfgestuurd leren?

4. Waaraan moeten ICT-leeromgevingen aan voldoen wil er sprake zijn van een effectieve ondersteuning van zelfgestuurd leren van leerlingen in het vernieuwingsonderwijs?